

pis, i u morfologiju, i u tvorbu riječi, i u sintaksu, i u rječnik. I napokon, kad treba izreći zaokružen odgovor na pitanje kakav je jezični izraz K. Š. Gjalskoga, valja imati na umu sveukupnost njegova djela. A u svjetlu te sveukupnosti jezik Gjalskoga nipošto nije inferioran samomu djelu. Može se konstatirati da je prinos K. Š. Gjalskoga razvoju hrvatskoga književnog jezika znatan i da su mu tragovi raspoznatljivi i u današnjoj nam književnojezičnoj situaciji.

S a ž e t a k

Ivan Sović, Filozofski fakultet, Zagreb

UDK 800.853(091):808.62, izvorni znanstveni članak, primljen za tisak 13. srpnja 1985.

Ksaver Šandor Gjalski's Linguistic Expression

The author discusses the linguistic expression of the Croatian writer Ksaver Šandor Gjalski.

O POPRIDJEVLJIVANJU PARTIČIPA TIPA SLIJEDEĆI, PRIJETEĆI

Dalibor Brozović

U hrvatskoj jezičnoj praksi upotrebljavao se u prošlosti lik *sljedeći* u dvjema funkcijama: kao glagolski prilog sadanji (npr. „postupati *sljedeći* upute”) i kao pridjev u značenju „idući” (npr. „*sljedeći* tjedan”). U posljednje se doba sve češće nalazi lik *sljedeći* u drugome značenju. Ljudi naviknuti na dosadanju praksu često smatraju da je taj „novi” oblik jednostavno tiskarska pogreška, ili pak jedan od znakova opće pravopisne pometnje, znak piščeva neznanja poput tolikih drugih pogrešaka u pisanju jata što ih srećemo svaki dan (prije nekoliko dana podcrtao sam u dnevnome listu na samo nekoliko redaka *viječito umjesto *vječito*, *cjenom umjesto *cijenom*, *zapljenili umjesto *zapljenili*, *svijedok umjesto *svjedok*, sve u istome kratkom člančiću).

Kada bi se zaista radilo o pravopisnome pitanju, ne bi se bilo teško odlučiti kako valja postupati. Pravopis nas uči k a k o valja pisati, ali pravopis nam ne govori ništa o tome š t o da pišemo. Pri tome se, naravno, ne misli samo na sadržaj, nego upravo na jezično ostvarenje toga sadržaja: koje riječi i koji njihovi oblici, s pomoću kojih glasova, svrstani u kakve rečenice, itd. Kako bi se neko jezično ostvarenje prikazalo u pismu, stoje nam na raspolaganju slova danoga jezika. To je grafija. Pravila za upotrebu grafije jesu ortografija ili pravopis. Pravopisi se mogu temeljiti na različitim načelima. Prirodi standardne novoštokavštine, a prema tome i hrvatskoga književnog jezika, dobro odgovara tzv. fonološki pravopis. Njime se Hrvati služe već preko desetljeća, a bio je dobro zastupan i u našoj dopreporodnoj praksi. Po načelima fonološkoga pravopisa pismo sredstvima postojeće grafije registrira foneme stvarno realizirane u tekstu. Kako je hrvatska latinica jednom od prilično fonoloških grafija, po načelu „I

fonem : l grafem, uvijek isti u oba smjera" (iznimkama su samo digrami *dž, lj, nj*, dvoznačnost grafema *r* i slijeda *ije*), u uvjetima fonološkoga pravopisa napisano jezično ostvarenje moralo bi biti vjernim odrazom glasovnoga sastava svakoga izričaja. Bar u načelu, jer neka su odstupanja ipak potrebna, kao u tzv. *sandhiju*, npr. *kod kuće, iz kuće*, ne **kot kuće, *is kuće*, a u drugima se radi o konvenciji, ne uvijek najsretnijoj.¹ Prema tome, pravo je pitanje kako se u jezičnom sustavu ostvaruje pridjev u značenju „idući” – *slijedeći*² ili *sljedeci* (upravo *sľedeci*)?

Treba dakle vidjeti kako se ponašaju pridjevi nastali od glagolskih priloga sadanjih od glagolá tipa *slijediti*. To su glagoli koji zadovoljavaju ove uvjete:

1. Trosložan lik u infinitivu;³
2. Dugi uzlazni naglasak u infinitivu;
3. Prezentska osnova na *-i-*;
4. Nesvršeni glagolski vid (kod svršenih glagola nema naime priloga sadanjeg od kojega bi se izveo pridjev).

Glagoli što odgovaraju iznesenim uvjetima mogu se podijeliti na nekoliko skupina. Prije svega, prezentskoj osnovi na *-i-* može odgovarati i infinitivna osnova na *-i-*, npr. *hvaliti*, ali i na *-je-*, npr. *živjeti*, a iza nepčanih suglasnika na *-a-* umjesto *-je-*, npr. *režati*. Ni naglasak u prezentu nije uvijek isti: jedni glagoli zadržavaju dugi uzlazni iz infinitiva (redovno oni na *-jeti* i *-ati*, npr. *živim, režim*, poneki od onih na *-iti*, npr. *žúrím*⁴), drugi ga mijenjaju na dugi silazni (većina glagolá na *-iti*, npr. *hvalim*).

Prema jednom idealnome potencijalnom rasporedu očekivali bismo da glagoli na *-jeti* ili *-ati* budu neprelazni i da imaju uzlazni akcent u prezentu, npr. *crnjeti, crním* „postajati crn”, a oni na *-iti* da budu prelazni i da mijenjaju akcent, npr. *crniti, crním* „činiti što crnim, bojiti u crno”, ili preneseno, „ocrnjivati, klevetati koga”. U standardno-jezičnoj praksi taj je odnos donekle poremećen, jer u nizu glagola imamo dublete s *-iti* umjesto očekivanoga *-jeti*, i osobito umjesto *-ati*, sve bez razlike u značenju, ili pak i postoji samo oblik na *-iti*, a i u naglasku prezenta ima kolebanjâ neuvjetovanih značenjskim oprekama. Iz svih tih razloga moramo se pozabaviti svim podvrstama glagolá što zadovoljavaju ovdje iznesena četiri uvjeta, bez obzira na infinitivnu osnovu i bez obzira na prezentski naglasak, to više što svi ti glagoli imaju u prilogu sadanjem infinitivni naglasak, a taj nas oblik upravo i zanima.

¹ Mislim na probleme koje sam obradio u članku Dentali ispred afikata: gube se ili se izgovaraju? O jednom starom pravopisnom i ortoepskom pitanju, *Jezik*, XX, str. 129–142.

² Označujem dvosložni dugi jat iz praktičnih tiskarskih razloga, iako je, naravno, diftonški izgovor reprezentativan za hrvatsku uporabnu ortoepsku normu, a dvosložni vrijedi samo kao stilsko sredstvo. Pri citiranju drugih djela ostavljam akcent u bilježenju kakvo je u originalu, a sam označujem akcente objašnjene u raspravi O ortoepskoj vrijednosti dugoga i produženog ijekavskog jata, *Jezik*, XX, str. 65–74, str. 106–118, str. 142–149.

³ Slijed *ije*, naravno, računamo kao jedan slog, usp. rad naveden u prethodnoj bilješci.

⁴ U rječnicima i priručnicima nalazimo redovno naglasak *žúrím se*, ali u Hrvatskoj, a uglavnom i na području BiH, ostvaruje se samo akcent *žúrím se*. O toj problematici govorim u raspravi Daničićevo mjesto među istraživačima (i sudionicima) povijesti hrvatskoga i srpskoga jezika (s osobitim obzirom na akcent), *Zbornik o Đuri Daničiću*, Zagreb–Beograd, JAZU–SANU, 1981, str. 63–81 + 2 karte.

Za nas su zbog odnosa *sljedeći/sljedeći* prvenstveno važni glagoli s jatom. Ima ih priličan broj: *bijeliti*, -*ljeti*,⁵ *blijediti*, -*djeti*, *blijestiti*, -*tati*, *cijediti*, *cijéniti*, *cijépati*. *dijeliti*, *driješiti*, *griješiti*, *lijépati*, *mijésiti*, *mriješiti se*, *plijéniti*, *prijéciti*, *prijétiti*, *sijé-djeti* (: *sijed*), *sljépati*, -*pjeti* (: *slijep*), *smijésiti se*, *svijéstiti (se)*, *svijétliti*, -*ljeti*, *trijé-biti*, *trijézniti (se)*, *vrijéditi*, -*djeti*, *vrijéziti se*. To nije potpun popis, ali za ovu će priliku biti dovoljno.

Ne možemo se ipak zadržati samo na glagolima s jatom u osnovi, potrebna nam je cijela kategorija kako bismo mogli vidjeti njezino naglasno ponašanje. Glagoli s drugim samoglasnicima u osnovi također su mnogobrojni. Donijet ćemo i njihov popis, isto tako nepotpun: *blúdjati*, -*diti*, *brúdjati*, *búđiti (se)*, *brújati*, -*điti*, *búniti (se)*, *cviliti*, -*ljati*, *čúćati*, -*čiti*, *čútjeti* „osjećati”,⁶ *điviti se*, *drážiti*, *dréždati*, -*diti*, *gnjáviti*, *gráđiti*, *gúšiti*, *hitjeti*, *hváliti*, *jéčati*, -*čiti*, *júriti*, *kániti*, *kípjeti*, -*piti*, *ljúbiti (se)*, *ljútiti (se)*, *máziti*, *míljeti*, -*liti*, *mržiti*, -*zjeti*, *múćati*, *páliti*, *rábiti*, *rézati*, *sláđiti (se)*, *slútjeti*, -*titi*, *slúžiti (se)*, *stúđjeti se*, -*diti se*, *strépiti*, *šíriti (se)*, *šúmjeti*, *šútjeti*, *tístiti*, -*tati*, *rúžiti (se)*, *vábiti*, *váriti*, *vršiti*, *vrtjeti (se)*, *vrtiti*,⁷ *znáčiti*, *zvéčati*, -*čiti*, *zvúćati*, -*čiti*, *žáriti (se)*, *živjeti*, *žúđjeti*, -*diti*, *žúriti (se)*.

Mislim da je tu glavnina kategorije koja nas zanima. Treba sada samo vidjeti od kojih se njezinih glagola upotrebljavaju pridjevi tvoreni od priloga sadanjega. Tu dolaze u obzir prije svega stalni izričaji iz suvremenoga života, i to u prvom redu oni opće-poznati. Mislim da su to ovi glagoli: *bliješati* („blijesteće/blješteće reklame”⁸ i sl.), *juriti* („iskočiti iz jurećega vlaka”), *kipjeti* („kipeća voda”),⁹ *ljubiti* („ljubeća zaručnica” i sl. u melodramskoj literaturi), *prijetiti* („pr/ij/eteće pismo”), *svijetliti/svijetljati* („sv/i/jetleće rakete”), *šumjeti* („šumeći napitak”),¹⁰ *vrijédjeti*, -*diti* („postupati prema

⁵ Tako donosim oba oblika, bez obzira da li se radi o običnoj dubleti, ili su u pitanju dva glagola, prelazan i neprelazan.

⁶ Značenje „šutjeti”, kao i glagol *čúćati*, *čútím*, s istim značenjem, pripadaju standardnoj novostokavštini, ali nemaju tradicije u hrvatskom književnom jeziku.

⁷ Mislim da uporabna ortoepska norma tolerira taj glagol i s kratkim samoglasnim *r* – tako izgovaraju mnogi koji inače ne podliježu dalmatinsko–crnogorskomu dijalektalnom skraćivanju svakoga dugog *r*. Možda bi se tako mogao tretirati i glagol *vršiti* iz administrativnoga stila (ali ne i za prvotno značenje „vršiti žito”).

⁸ Taj glagol ima u dubletu *blješati*, *bljéštím*, za koju Benešić u svojem rječniku daje otprilike isto značenje, Boranić (bilj. 13. i 16) smatra da je to nepravilan oblik umjesto *blistati*, a u pravopisu iz 1960. donosi se taj oblik usporedno s *bliješati*, ali s akcentom *blješati*, što je očit promašaj.

⁹ Postoji i primjer *kipúći*, koji rječnik dviju Matica proglašava iz nejasnih razloga dijalektizmom, a pravopis iz 1960. kaže da taj pridjev valja razlikovati od priloga *kipéći* prema *kipjeti*, no ne navodi kakav bi bio pridjev prema tome glagolu.

¹⁰ U pjesmi „Što mi je govorio pariski vlak” Dobriša Cesarić ima stihove:

Šumeća volja moje pare
U mladost vozi sve što stárē.

(5 stoljeća hrvatske književnosti, knj. 113, str. 93)

Kada sam na Cesarićevu simpoziju u Slavonskoj Požezi pitao pjesnika kakav je akcent u pridjevu *šumeća*, on mi je uzrujano objasnio kako valja izgovarati *šúmeća*, inače bi bilo kao prilog *šúmeći*. Napominjem da je Cesarić imao izvanredan akcenatski osjećaj – kako bi mu inače bile pjesme tako melodiozne!? No o teorijskoj strani našega problema nije znao ništa.

vr/ij/edećim propisima”),¹¹ *znáčiti* (u lingvističkoj literaturi „znaćeće” = *signifiant*), *zvečati* („platiti u zvečećem novcu”), *žhvjeti* („najveći živeći pjesnik”).¹²

Već dugo ispitujem o akcentu takvih pridjeva studente i druge nositelje standardnoga jezika, s novoštokavskom (prvenstveno dinarskom) jezičnom podlogom. Velika većina izgovara u svim primjerima ili bar u glavnini kratkouzlazni akcent, s time da ga svi jasno razlikuju od dugouzlaznoga akcenta u glagolskome prilogu. To se sve slaže i s mojim osobnim jezičnim osjećajem. Nešto više odstupanja našao sam samo u pojedinim Slavonaca, ali i u njih u manjini. Jedini primjer u kojem se koleba gotovo polovica ispitanika, i to podrijetlom iz raznih krajeva, jest pridjev *ljubeći*,³ za koji mnogi kažu da donekle vrijeda njihov jezični osjećaj, za razliku od ostalih navedenih pridjeva (mogu i tu reći da i za mene vrijedi ista tvrdnja).

Tako dakle stoje stvari s nositeljima hrvatskoga književnog jezika izabranima po kriteriju stanovite „organičnosti”. Za posve zreo standardni jezik takav kriterij ne bi smio imati ozbiljna utjecaja u normativnim pitanjima ni kada se radi o samome jezičnom sustavu, ali u jezičnome standardu koji još nije posve stabiliziran, i što je još važnije, u kojem se još nije dovoljno razvila a u t o n o m n o s t materijalno i funkcionalno samostalna idioma, spomenuti kriterij još ima stanovitu vrijednost, baš zato kako bi se lakše i bezbolnije postigla neovisnost od organske podloge. To je dakle razlog zašto sam i pristupao anketi s reprezentativnim nositeljima uporabne prozodijske norme.

U sličnu smislu možemo pogledati i kako je taj problem obrađivan u pravopisnim priručnicima standardne novoštokavštine kao cjeline. Mislim da će biti dovoljno zadržimo li se samo na poratnome razdoblju. Razumije se, ne smatram da u našim uvjetima pravopisne nesigurnosti i nestabilnosti takvi priručnici predstavljaju kakav osobit autoritet — da su ga predstavljali, nesigurnosti i nestabilnosti ne bi ni bilo. A da je norma čvrsta i općenito poštovana, ne bi trebalo dirati ni u eventualna njezina u znanstvenom smislu loša rješenja nekih jezičnih pitanja, jer znanstveno neutemeljena, ali stabilna i općenito primjenjivana norma uvijek je bolja od znanstveno i najidealnije obrazložene, ali u praksi nepoštivane i neprovođene. I tako, da je hrvatska jezična i pravopisna norma općenito stabilna, i da u njezinu okviru morfološka i prozodijska norma zahtijeva dugouzlazni akcent u pridjevima kao *sljéděći/sljéděći*, bez obzira na stanje u sustavu materijalne organske podloge jezičnoga standarda, valjalo bi se s time bez raspravljanja pomiriti. Ili da čak norma ortoepska i morfološka priznaje naglasak *sljéděći*, a da samo ortografska norma traži u takvim primjerima odstupanje od fonološkoga pravopisnog načela i zahtijeva jedino u p i s a n j u lik *sljedeći*, i opet bi se valjalo pomiriti s postojećim stanjem sve dok je stabilno. *Quia non movere!* No mi znamo da naše norme nisu stabilne i da konsolidacijski procesi traju, a u takvoj je situacija težnja prema boljim rješenjima posve legitimna.

Kako u većem dijelu priručničke literature naglasci nisu označivani, ili su donošeni samo iznimno, mišljenje autora može se vidjeti samo kod glagolâ s jatom u osnovi —

¹¹ Tu je glagol *vrijedjeti*, -*diti* sinoniman glagolu *váziti*, koji nije uobičajen u hrvatskome književnom jeziku, no koji također mijenja naglasak u pridjevu *vázěći* (prilog *vázěći*).

¹² Običniji je pridjev *živěći*, prema arhaičnijem prezentu *živěm*, *živěš*, 3. pl. *živū*, prilog *živūći*. No zanimljivo je da i tu dolazi do skraćivanja naglašenoga sloga u pridjevu.

tu će naime lik s *ije* ili *je* pokazati što je autor imao na umu. Uz glagol *sljediti* imamo još samo četiri takva glagola s uobičajenim pridjevima: *bliješati*, *prijetiti*, *svijetljeti* / *-liti*, *vrijedjeti* / *-diti*. No u prvome od njih eventualni oblik *blješteći* mogao bi biti shvaćen kao pridjev izveden prema homonimnome glagolu *blješati*, i zato se na nj nećemo obazirati.

Prvi poratni Boranićev pravopis¹³ daje malo podataka. Za glagole *prijetiti*, *svijetliti* i *vrijediti* donosi samo infinitiv, i to u takvu obliku. Uz glagol *sljediti* stoji napomena da je samo prelazan,¹⁴ a naveden je i oblik *sljedeci* s objašnjenjem „idući, budući, ovaj”. God. 1947. Dragutin Boranić ne uočava još dakle da tu ima kakva posebnog problema.

Dvije godine poslije Jovan Vuković^{14a} donosi uz glagole *prijetiti* i *svijetliti* i kao samostalne pridjeve oblike *prèteći* (akcentuirano zbog infinitiva *prèteći* „prestići”, uz izričitu napomenu „prema *prijetiti*”) i *svjetleći*, a uz *sljediti* donosi i izričito objašnjenje da je lik *sljedeci* prilog, a *sljedeci* pridjev. Samo uz glagol *vrijedjeti* nema ništa o prilogu i pridjevu, ali daje se napomena da je taj oblik bolji od oblika *vrijediti*.

Slijedi poratno izdanje Belićeva pravopisa.¹⁵ Tu je uz glagol *prijetiti*, *prijetīm* dan samo prilog *prijetēći*, a pridjev se donosi samo u ekavskoj verziji *prètēćī*, što bi značilo da se kao ijekavski oblik predviđa *prijetēćī*, dakle isti kakav bi se prešutno mogao uzeti i za Boranića. Zanimljivo je da Aleksandar Belić donosi dva glagola, *svijetliti*, *svijetlīm* (uza nj je i prilog *svijetlēći*) i *svijetljeti*, *svijetlīm*, s time da je prvi valjda zamišljen kao prelazan, drugi neprelazan, ali daje i samostalno pridjev *svijetlēći*. Tu dakle nije prihvaćena Vukovićeva sugestija za ta dva glagola, ali jest za treći: uz glagol *sljediti*, *sljedīm* nalazimo i samostalan pridjev *sljedēćī*, bez eventualne dublete s priloženim naglaskom. Belić je, znači, postupio nedosljedno: za *prijetiti* i *svijetljeti* / *-liti* ima sâmo tradicionalno rješenje, za *sljediti* sâmo „novo”. Uz glagol *vrijedjeti*, *vrijedīm* (samo tako) ne kaže se ništa.

Drugo poratno i uopće posljednje Boranićevo izdanje pravopisa pojavljuje se ubrzo nakon Belićeva,¹⁶ ali nema nikakve promjene prema devetomu izdanju. Možda Boranić nije ni primijetio Vukovićevih pridjeva i Belićeva oblika *sljedēćī*, a možda se nije slagao s njima, no o samome problemu nije ništa rekao.

Novo izdanje Vukovićeva priručnika izašlo je četiri godine nakon desetoga izdanja Boranićeva pravopisa;¹⁷ ni Vuković ne donosi nikakvih promjena prema svojem izdanju iz god. 1949.

¹³ D. B o r a n i ć, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Deveto izdanje. Zagreb, Nakladni zavod Hrvatske, 1947.

¹⁴ Smatrao je dakle da je ispravno reći *sljediti koga ili što*, ali ne i *da tko ili što slijedi za kim ili čim*, ili da naprosto *slijedi* („sada slijedi . . .”).

^{14a} J. V u k o v i ć, *Pravopisna pravila i uputstva za pisanje ijekavskih glasovnih oblika sa pravopisnim rječnikom ijekavizama*, Sarajevo, Svjetlost, 1949.

¹⁵ A. B e l i ć, *Pravopis srpskohrvatskog književnog jezika*, Beograd, Prosvjeta, 1950 (ćir.).

¹⁶ D. B o r a n i ć, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Deseto izdanje. Zagreb, Školska knjiga, 1951.

¹⁷ J. V u k o v i ć, *Pravopisna pravila ijekavskih glasovnih oblika*, Sarajevo, Veselin Masleša, 1955.

Pravopis u izdanju dviju Matica¹⁸ predstavlja stanovit kompromis. Uz glagole *sljèditi* (s dva prezenta: *sljèdīm* prelazan i *sljèdīm* neprelazan) i *svijetliti*, *svijetlīm*, *svijetljeti*, *svijetlīm* donose se samostalno usporedni pridjevski oblici *sljèdèći* i *sljèdèći*, *svijetlèći* i *svjetlèći*, na oba mjesta po abecednom poretku, ali uz glagole *prijetiti*, *prijetīm* i *vrijèdjeti/vrijèdjeti*, *vrijèdīm* ne daju se nikakvi pridjevi (naveden je samo prilog *vrijèdèći*). Ta šutnja znači vjerojatno da se želio zaobići oblik s ispalim *j* iza *sljèda* suglasnik + *r*.¹⁹

Kasniji priručnici ostaju uglavnom u okvirima pravopisa iz 1960. 1971. godine izlazi i jedan priručnik širega normativno-savjetodavnog karaktera.²⁰ Tu sada opet nema pridjeva *sljèdèći*, ali nalazimo zanimljive stavove uz glagole koji nas zanimaju (samo *prijetiti* ostaje bez komentara). Za oblik *vrijediti* kaže se da je običniji od pravilnoga *vrijèdjeti*, uz *svijetliti* donosi se *svijetljeti se*, ali bez podatka o pridjevu, a za glagol *sljèditi* dopušta se, protivno Boraniću, i neprelazno značenje, no za pridjev, koji je dan samo u obliku *sljèdèći*, preporučuje se suženje značenja na primjere kada netko ili nešto doslovno *sljèdi* (*sljèdeća* strana, neka ude *sljèdeći*). Neobično je da je naš problem prešućen.

I na koncu, trojica autora iz Sarajeva izdaju 1972.²¹ priručnik u kojem *prijetiti* i *vrijèdjeti/-diti* ostaju bez podataka o pridjevu, uz *svijetliti* donesena su oba oblika za pridjev, *svjetleći* i *svijetleći*, isto tako i za *sljèditi*, ali uz opasku da je *sljèdèći* običnije. Sve dakle gotovo isto kao u pravopisu iz 1960.

Donio sam ovdje podatke iz priručne literature nastale u raznim sredinama u kojima se upotrebljava standardna novoštokavština. Problem je zajednički, jer se tiče same novoštokavštine kao sustava, a ne pojedinih tradicija u njezinu ostvarivanju. Očito je samo jedno: ništa tu još nije ustaljeno ni na razini kodificirane norme ni na razini uzusne norme, bar u pismu, jer govorna uporabna norma, bez obzira da li smo je svjesni, provodi skraćivanje dugouzlaznoga naglaska u kratkouzlazni, u osnovama s jatom kao i u onima bez njega. To je očito strukturna inovacija u sistemu, uvjetovana možda težnjom k diferencijaciji i vjerojatno ritmičkim izbjegavanjem triju uzastopnih dugih slogova (ta problematika nije u nas uopće proučena, iako slični ritmički momenti igraju stanovitu ulogu u razgovornome jeziku, pa i u govornim ostvarajima standarda).

Saberemo li sve što je izneseno, uobličuje se kao optimalno rješenje da se u opis prozodijskoga sustava unese fakultativno, ali preporučljivo skraćivanje uzlaznoga priložnog akcenta u pridjevima, što se onda u primjerima s jatom u osnovi odražava i za-

¹⁸ Izdan 1960. u Zagrebu i Novome Sadu istodobno, u izdanju latinicom ijekavski i ćirilicom ekavski. Ovdje se citira latiničko, zagrebačko izdanje Matice hrvatske.

¹⁹ To je inače posebno pitanje o kojem bi također valjalo porazgovoriti. Ne vidim nikakva pametna razloga zašto u glasovnoj normi hrvatskoga književnog jezika ne bi bili dopušteni tradicionalni iznimni oblici *strjetica*, *ogrjev*, *pogrješka* i sl., bar kao dublete s oblicima bez *j*, koji su ih poslije zamijenili i koji nemaju oslonca u zapadnijim ijekavskim govorima, osobito hrvatskima, gdje je jotiranje uz kratki jat općenito slabo zastupano (*rje* > *re* također je jotiranje).

²⁰ *Jezični savjetnik s gramatikom*. Ur. Slavko Pavešić. Zagreb, Matica hrvatska, 1971.

²¹ S. M a r k o v i ć, M. A j a n o v i ć, Z. D i k l i ć, *Pravopisni priručnik srpskohrvatskog – hrvatskosrpskog jezika*, Sarajevo, Svjetlost, 1972.

mjenom slijeda *ije* slijedom *je*. Neskraćene likove ne bi trebalo proglasiti nepravilnima, izvan norme — valja poštivati navike i valja poštivati kada je nešto bilo smatrano jedinim pravilnim likom. A vrijeme i pritisak sustava učinit će već svoje.

S a ž e t a k

Dalibor Brozović, Filozofski fakultet, Zadar
UDK 801.612:801.1:808.62, izvorni znanstveni članak, primljen za tisak 26. lipnja 1985.

Adjectivization of the Present Participle: slijedeći, prijeteći

Discussing adjectivisation of the present participle *slijedeći*, *prijeteći* in standard Croatian, the author deals with the prosodic and orthographic structure; he finds that there is a good reason for shortening the first syllable of the adjective form.

O RASPODELI KRAJNJEG ZVUČNOG SUGLASNIKA U SRPSKOHRVATSKOM JEZIKU

Stanimir Rakić

U ovom prilogu se pokazuje da krajnji suglasnik može biti zvučan samo u određenim kategorijama reči srpskohrvatskog jezika. Pored toga se utvrđuje da postoji uslovna veza između zvučnosti krajnjeg suglasnika osnove i raspodele deklinacija u srpskohrvatskom jeziku. Statistika izuzetaka prema Matešiću (1965—67) pokazuje da je ta veza vrlo opšta.¹

1. Krajnji suglasnik može da bude zvučan samo u određenim kategorijama reči sh. jezika. Razmotrimo sledeće primere:

(1) $\widehat{z}ub$	(2) $\widehat{g}ol\ddot{u}b$	(3) $\widehat{z}arez$
$\widehat{r}od$	$\widehat{v}it\ddot{e}z$	$\widehat{n}arod$
$\widehat{k}ne\ddot{z}$	$\widehat{j}ar\ddot{a}d$	$\widehat{B}e\ddot{o}grad$

Imenice (1) su jednosložne, a imenice (2) imaju dužinu na krajnjem slogu osnove; (3) su složenice čiji je drugi elemenat jednosložan. Može se, dakle, formulisati sledeće pravilo:

(4) Krajnji suglasnik može biti zvučan samo u jednosložnim rečima,² u rečima čiji poslednji slog ima dužinu, ili u složenicama čiji je drugi elemenat jednosložan.

Pravilo (4) ima malo izuzetaka među izvornim sh. rečima. Iz (4) proizilazi sledeće jednostavno pravilo:

¹ Stav o ovoj vezi sam prvi put formulisao u jednom radu koji sam pisao u zimu 1982. god. na Univerzitetu Arizona. Najsrdačnije se zahvaljujem prof. Ričardu Demersu na savetima i podršci. Takođe se srdačno zahvaljujem prof. Pavlu Iviću na dragocenim savetima i komentarima.

² Jednosložne imenice su uvek akcentovane, i to je okolina u kojoj je obezvučavanje prirodno blokirano. Opširnija, i tačnija formulacija pravila je ona koja govori o rečima sa akcentom na poslednjem slogu umesto o jednosložnim rečima. Takva formulacija obuhvata i reči koje, kao *parad\ddot{a}z*, imaju akcenat na poslednjem slogu.